OVIDIU'S MATURITY POETRY – A FUNDAMENTALLY ONTOLOGICAL EXPERIENCE

Dorica COCA
"Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Ovidius had become the spoiled poet in the high networks of Rome, and Augustus, in his effort to revive the virtues and the life ideals of the past, wanted a literature which was able to influence the masses, to eulogize the countryside life and to encourage the restoration of the old cults and religious beliefs.
After a long period in which he wrote love poems, he sensed that "necessitas" to write works which would please emperor Augustus. He therefore composes Metamorphoses and Fasti.

Keywords: Ovidius, Augustus, necessitas, Metamorphoses, Fasti.

Ca să se menţină, Imperiul trebuia nu numai să-şi asigure puterea militară, ci şi să câştige ataşamentul maselor. Ca întotdeauna după răsturnări politice, coexistau înflăcărări şi deziluzii, speranţe şi duşmănii mocnite. *Un stăpân nou este totdeauna aspru,* spunea Eschil, iar Augustus, pentru a demola ideea, trebuia să găsească cele mai cumpănite măsuri pentru a-i dezarma pe învinşi şi nemulţumiţi. Îi trebuia o propagandă eficientă.

Augustus face propagandă prin monede, organizează spectacole, ceremonii onorifice şi slujbe religioase, dar un mijloc propagandistic mai eficient putea fi literatura, deoarece scriitorii erau apropiaţi de oamenii puterii. Dar, nu unul dintre scriitorii *minores* putea să facă acest lucru, avea nevoie de un Vergilius, un Horatius, un Propertius şi un Ovidius.

Vergilius compusese epopeea națională, *Eneida,* poetul epic Cornelius Severus, prietenul său, glorificase războiul naval din Sicilia dintre Octavianus Augustus și Sextus Pompeius, poetul Caius Rabirius elogiase victoria de la Actium, precedată de perioada zbuciumată a războaielor civile, iar Horatius a scris *Ode* dedicate Romei sau lui Augustus și *Epode*, raportându-se la evenimentele și problemele politice ale vremii. Ovidius scrisese douăzeci și cinci de ani poezie de dragoste. Era oarecum momentul să scrie și altceva, dintr-un soi de precauție, în tot cazul simțea o *necessitas.* Și nu voia să scrie orice, voia să scrie ceva ce nu s-a mai scris la Roma. Compune astfel, *Metamorphoses,* veritabil compendiu al mitologiei grecești, în cincisprezece cărți scrise în hexametru dactilic, corelat în mare măsură cu diversele legende romane, o panoramă asupra transformărilor suferite în timp de lucruri și ființe. O operă de credințe și simboluri, de vedenii și chipuri reale, o operă diversă prin genuri și subiecte, prin idei și personaje, care îți provoacă senzații puternice, a cărei lectură te ține cu sufletul la gură.

Ovidius lucrase la ea șapte ani, înfățișând uimitor de multe amănunte din mitologie și legende, vădind un spirit pătruns de o curiozitate vie, de o inventivitate însuflețită, o preferință accentuată pentru ținuturile miraculoase ale legendelor.

Dacă până acum, în operele anterioare, descrisese doar stări sufleteşti legate de dragoste, fără fapte, situații, evenimente concrete doar pentru a pune în lumină o stare

BDD-A22165 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:37 UTC)

sufletească, acum înfăţişează reacţii sufleteşti, culori puternice, tablouri compuse din scene din viaţa aspră, reală, mânuieşte cu iscusinţă arta portretului.

Cititorii operelor înaintaşilor, epopei istorice, eroico-legendare, nu au fost prea captivaţi şi nici legendele lui nu ar fi fost apreciate dacă nu emanau acel fior al sentimentului omenesc, acea durere omenească dezvelită de veşmântul fantastic şi transpusă în situaţii cotidiene.

Dorind să arate că el, *tenerorum lusor amorum*[1], e stăpân pe tehnica absolută de abordare a oricărui subiect, începe prima carte din *Metamorphoses,* cu un subiect plurivalent, cosmogonia.

Nu e întâmplător că Metamorfozele se deschid cu tabloul cosmogoniei. Una dintre cele mai fascinante şi mai *ofertante* teme ale literaturii tuturor timpurilor, apariţia lumii, a vieţii, a constituit un subiect predilect pentru majoritatea marilor scriitori şi filosofi, indiferent de timpul în care au trăit.

Cu atât mai mult o operă ce pare a fi corespondentul literar şi artistic al principiului enunţat de filosofii greci, conform căruia *totul curge - Πάντα ῥεῖ* [2]- trebuia să pornească de la începuturi, *din genuni*, pentru că altfel, însăşi opera ar fi avut o arhitectură incertă, apărând nu din spuma valurilor, precum Afrodita, ci din efluxul creator al unui poet care însă ar fi sfidat oarecum cronologia.

Tabloul cosmogonic este astfel punctul de început al lanţului metamorfozelor, care ilustrează ideea de schimbare, în absolutul ei. Dacă am încerca să găsim, în spiritul teoriei ideilor pure, enunţată de Platon, *ideea pură* a *Metamorfozelor,* aceasta ar fi – că totul se transformă. Şi dacă ar trebui să alegem pasajul din operă care o pune în valoare cel mai bine, el ar fi cel cosmogonic.

În lumea *Metamorfozelor* apar zei cu caractere diferite, diverse tipuri umane, urmărite parcă de *culpa* şi prigonite de *hybris,* pe care Ovidius nu le critica pentru că nu era moralist şi rigid nici în viaţă, nici când povestea despre fiinţe pedepsite pentru păcatele lor.

Găsim astfel, femei devotate total, trăind doar pentru iubire, soţii fidele, mame îndurerate, femei jertfite, înşelate, trufaşe, active, voluntare, cu iniţiativă, toate plăsmite pe fondul miturilor şi legendelor sau poate pornite dintr-un fapt adevărat.

Legenda despre expediţia argonauţilor, despre războiul troian, despre peregrinările lui Odiseu, despre regii tebani, nu sunt în adevăratul sens al cuvântului mituri, deşi în ele se întâlnesc adeseori figuri şi motive mitologice. Ele sunt în ansamblu legende istorice care conţin un sâmbure istoric real. S. Tokarev.

În afara multor tipologii umane, remarcăm o caracteristică a poeziei ovidiene, în general, dar a *Metamorfozelor,* în special, şi anume acel sentiment de compătimire, de îngăduinţă şi de slăbiciune faţă de oamenii smeriţi, sărmani şi blânzi, faţă de simţămintele şi încercările lor, chiar şi faţă de vieţuitoare, arbori, plante, flori, toate înzestrate cu suflet omenesc, însuşire care nu se regăseşte la ceilalţi poeţi ai vremii sale. Prin aceasta a arătat că nu este doar cântăreţ al iubirii, ci şi al urii, nu numai al luminii, ci şi al întunericului, nu numai al fastului, ci şi al sărăciei. Şi ca o ironie a sorţii, ca patrie a Foamei alege chiar sălbaticele ţinuturi scitice.

[1] *Tristia,* IV, 10,v. 1.

[2] Πάντα ῥεῖ καὶ οὐδὲν μένει- *Totul curge, nimic nu rămâne neschimbat* - Heraclit.

BDD-A22165 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:37 UTC)

Opera capătă valoare din ce în ce mai mare în timp, deoarece toate celelalte culegeri asemănătoare ale poeților alexandrini s-au pierdut, rămânând pentru viitor singurul izvor mitologic, tezaur de fantezie și farmec.

Metamorfozele au fost cizelate până în momentul cel din urmă dar, frământat de gândul că nu sunt la înălțimea așteptărilor cititorilor săi, le-a adăugat șase versuri la început:

Tu, care iei în mână aceste cărți orfane,
În Roma ta iubită un loc să le găteşti!
Nu le huli; în lume n-au fost de mine date,
Ci smulse de pe pragul sărmanului poet.
Greşelile pe care le vei găsi în ele
Le-aş fi-ndreptat desigur, de-aş fi putut s-o fac.[3]

Poemul este străbătut de acel fior poetic viu care te atrage, te captivează, deoarece se vede că Ovidius voia altceva decât ce se scrisese până atunci, a făcut eforturi, căci fără devotamentul și dragostea artistului, opera nu prinde viață, ca în legenda lui Pygmalion, și a reușit: o astfel de operă nu se scrisese până atunci la Roma.

Din considerente legate de acea *necessitas* menționată mai sus, în sensul de constrângere[4], Ovidius își propune un alt mare proiect, o operă națională, tot sub o formă neexperimentată de niciun alt poet roman, o operă savantă și în același timp populară, în distih elegiac, *Fasti*.

Își propune să transforme într-o operă profundă, poetică și expresivă materia aridă și aspră a *Fastelor*, carte în care colegiile pontifilor consemnau zilele *faste* și *nefaste*, aprobate și neaprobate, adică zilele în care era permisă orice activitate publică și zilele în care nu se lucra. Ovidius, precum Vergilius în *Georgice*, în versuri de o egală frumusețe, evocă viața la țară cu gândul la lucrătorii câmpurilor care în acele zile de iarnă se bucurau de o binemeritată odihnă, dându-le sfaturi și urându-le ca anul nou să le aducă recolte bogate. Pacea din acele vremuri dăruiește bunăstare și abundență, adică totul e prezentat într-o cromatică variată, de alb, roșu, galben, verde, negru și albastru închis, subiect tratat de filologul clasicist Florica Bechet într-o analiză a cromaticii în opera *Fasti*[5].

Ovidius își propusese să dedice câte o carte fiecărei luni, dar nu a reușit decât pentru primele șase luni ale anului, cizelând *Fastele*, la fel ca și *Metamorfozele* până la moarte; se poate prezuma că a scris și pentru celelalte luni și opera s-a pierdut. De fapt, e posibil să fi abandonat finalizarea operei *Fasti*, deoarece atunci Augustus a preluat funcția de *Pontifex Maximus* și a corectat unele greșeli din calendarul iulian. Urmând modelul lui Callimachos, Ovidius parcurge calendarul roman, explică originile unor orașe, familii, ceremonii și obiceiurile importantelor sărbători ale romanilor, inserând povestiri mitice, informații astronomice, agricole potrivite fiecărui anotimp. Recurge la mitologia greacă și la folclorul italic, narând miturile în corelație cu anumite evenimente istorice și legendare. Toate aceste subiecte îi erau la îndemână pentru că, în copilărie, asistase la diferite ceremonii, ascultase multe legende și avea preocupări etiologice.

[3] *Tristia*, I , 7, v. 35-40.

[4] Danielle Porte a demonstrat că *Fasti* a fost scrisă la comanda puterii imperiale.

[5] Florica Bechet, *The Colors of Exile*, Analele Ştiinţifice ale Universităţii *Ovidius* Constanţa, Seria Filologie, 2010.

BDD-A22165 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:37 UTC)

Nu numai că acest poem se conforma îndemnurilor lui Augustus şi răspundea cerinţelor lui de restaurator al moralei tradiţionale, dar împăratul apărea în poem ca o *reîntrupare* a lui Romulus şi, iniţial, chiar i-a fost dedicat, principalul obiectiv fiind glorificarea Romei şi a lui Augustus. Apoi, în anul 14 p.Chr., murind Augustus, schimbă primele versuri şi îl dedică poemul lui Germanicus, pasionat de litere.

Evocă trecutul Romei, omagiază sacrificiul şi patriotismul ginţii Fabia:

Asta fu ziua aceea în care de arme veiene
Fabii cei viteji trei sute şase-au căzut.
Numai o casă a fost şi puterea, şi sprijinul Romei,
Cei dintr-o gintă-au luat armele ce trebuiau.
Nobili oşteni ies la luptă, toţi dintr-o singură castră;
Oricare-ai vrea din ei de comandant era bun[6].

Elogiază membrii familiei imperiale: pe Iulius Caesar şi reforma lui calendaristică, pe Germanicus, pe Tiberius, chiar şi pe Livia, dar perseverent, pe Augustus, ca răzbunător al lui Caesar, învingător al lui Antonius şi al parţilor. Îl declară pe împărat *sanctus,* echivalentul lui *augustus* şi îl deifică, dar aceste fragmente, se pare, nu au fost apreciate de imperator. Probabil era prea târziu sau Augustus din teama de a nu cădea în ridicol avea impresia că tot ceea ce scrie spiritualul şi ironicul Ovidius duce spre parodiere.

Informaţiile lăsate prin aceste opere sunt valoroase, conţinând detalii despre desfăşurarea sărbătorilor romane.

Aici îl laudă pe Augustus cu o anumită măsură, dar, urând linguşirea şi flatarea exagerată, rămâne demn până la capăt.

Bibliografie:

Ovidiu, *Opere,* Editura Gunivas, *Heroide, Amoruri, Arta iubirii, Remediile iubirii, Cosmetice.* Traducere de Maria-Valeria Petrescu, Bucureşti, Minerva, 1977. *Metamorfoze,* traducere de Ion Florescu. Revizuirea traducerii şi note de Petru Creţia, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1959. *Fastele,* Traducere de Ion Florescu şi Traian Costa. Note de Traian Costa, Bucureşti, Editura Academiei RPR, 1965. *Tristele, Ponticle,* Traducere de Theodor Naum, Bucureşti, Univers, 1972, Colecţia Aetra, Chişinău, 2001.

Ovidiu, *Metamorfoze*. *Cartea I*, traducere de Scarlat Barbu Tâmpeanu, ediţie îngrijită şi introducere de Nicolae Vasilescu-Capsali şi Dan Râpă-Buicliu, prefaţă de Nicolae Lascu, Bucureşti, 1975.

Bechet, Florica, *The Colors of Exile,* Analele Ştiinţifice ale Universităţii *Ovidius* Constanţa, Seria Filologie, 2010.

[6] *Fasti,* 2, v. 195 – 200.

BDD-A22165 © 2015 Arhipelag XXI Press
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 00:54:37 UTC)